

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 21 | ראש השנה | תשפ"א

בס"ד

כלל ב' - לשון הרע באפי תלתא

החיים - ס"ג, ובבאר מים חיים - ס"ק כח'. שים לב: דברים אלו בסתמא אסור לגלות לאחר, כיון שיש חשש שיגיע לו נזק או צער. אך כיון שגילה זאת בפני שלושה הרי זה שונה. ועוד האם גם בנתכזין לגלות בושתו - יהיה מותר או לא)

תשובה: הרי הדבר מותר, כיון שסיפר את הדברים בפני שלושה. אך כל זה דווקא בלא נתכזין לגלות בושתו. וכן צריך את שאר התנאים השייכים לענין ענייני עוונות. (וכנזכר לעיל בגליון הקודם מס' 20, פרשת 'ניצבים וילך' - בהקדמה ב')

ד. מלוה בריבית קצוצה - ואומר שזה פרנסתו

שאלה: ראובן העשיר ומלוה לאנשים כספים בריבית קצוצה [אשר יש בזה לאו דאורייתא - "את כספך לא תתן בנשך ובמריבית" (ויקרא כה' - לז)] שאומר קח 100 ₪ בתנאי שתחזיר 120 ₪, וכשישב במסעדה סיפר כן לחבירו שמעון שהוא מלוה בריבית קצוצה - ולא מתבייש בזה כיון שזה הפרנסה שלו. האם מותר לשמעון לספר כן הלאה גם באופן שלא מתכזין לגלות בושתו, או לא. (שים לב: דברים אלו בסתמא אסור לגלות לאחר, כיון שיש חשש שיגיע אליו צער או נזק. וגם לא גילה כן בפני שלושה - אלא רק משמע שלא חושש ללעג הבריות)

תשובה: הרי זה אסור לספר. (חפץ חיים לקמן כלל ד', בבאר מים חיים - ס"ק לג') וטעם הדבר: שרק אם מספר בפני שלושה, הרי זה כמו שנותן רשות לספר הלאה, אבל רק אם גילה דעתו - אין זה מספיק ולא נחשב כנותן רשות. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"א - סימן לה')

ה. מנהל מחלקה בבית חולים / מנהלת בית ספר / מנהל עבודה / גנת - אשר צריכים למלאות דו"ח

שאלה: מבואר כאן ב'חפץ חיים', שמועילה מחילה כאשר מספר בפני ג' אנשים את חטאו, ואותו אחד מהשומעים שמספר - בלא נתכזין לגלות.

מה יהא הדין במנהל מחלקה בבית חולים / מנהלת בית ספר לבנות / מנהל עבודה - שצריך מידי תקופה לכתוב דו"ח על האנשים שעובדים תחתיו. [וה"ה גנת עם הסייעות שתחתיה] ולפעמים מרוב טירדת העבודה אין לו זמן לשבת ולמלאות הדו"ח, ומעביר זאת למזכירה שתכתוב במקומו. וכן אשה פעמים שמעבירה לבעלה שיכתוב במקומה. ואף שיש בזה תועלת, אבל המזכירה שכותבת או מישהו אחר אין לו צורך לדעת במגרעות האנשים - אשר עליהם הם כותבים. האם יש בזה משום לשון הרע ואין למישהו אחר לכתוב במקומו, או לא ומותר.

תשובה: יש בזה ג' דרגות: א. אם יכול בעצמו למלאות הדו"ח - כך יעשה ואל יעביר זאת לאחר שיכתוב במקומו.

המשך סעיף יג'

א. חומר מסוים של דבק עם חומר כימי - ונהפך לפלדה

שאלה: ראובן שמתעסק במפעל לארונות גילה לחבירו ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] את הסיבה אשר בגינה הארונות הם באיכות טובה מאוד, ולא מתקלקלים מהר, ואנשים ממש שמחים ומרוצים ורצים לקנות רק סוג זה - והוא מפני שלוקח חומר מסוים של דבק ומערבבו עם עוד תרכובת של חומר כימי עד שנהפך לפלדה. האם מותר לחבר לספר כן הלאה או לא. (מקור החיים - ס"ג, שים לב: דברים אלו בסתמא אסור לגלות לאחר, כיון שיש חשש שיגיע לו נזק או צער. אך כיון שגילה זאת בפני שלושה הרי זה שונה)

תשובה: הרי הדבר מותר, כיון שסיפר את הדברים בפני שלושה. וצריך גם את שאר התנאים השייכים לענין דיני נזיקין. (וכנזכר לעיל בגליון הקודם מס' 20, פרשת 'ניצבים וילך' - בהקדמה ב')

ב. הבגד מחזיק הרבה זמן, ושומר על צורתו

שאלה: ראובן שמתעסק בחנות בגדים, ונודע הדבר ברבים על האיכות שבבגדיו אשר הם מעולים עד מאוד - וכל הזמן יש לו הרבה לקוחות בחנות. הלך אותו ראובן וסיפר לחבירו שמעון בפני שלושה אנשים את הסיבה שבסיעתא דשמיא הוא מצליח. והוא משום שיש לו חוט מסוים שמערב בבגדים ובמקום מסוים וכך הבגד מחזיק הרבה זמן ושומר על צורתו. האם מותר לשמעון לספר כן הלאה או לא. (מקור החיים - ס"ג, שים לב: דברים אלו בסתמא אסור לגלות לאחר, כיון שיש חשש שיגיע לו נזק או צער. אך כיון שגילה זאת בפני שלושה הרי זה שונה)

תשובה: הרי הדבר מותר, כיון שסיפר את הדברים בפני שלושה. וצריך גם את שאר התנאים השייכים לענין דיני נזיקין. (וכנזכר לעיל בגליון הקודם מס' 20, פרשת 'ניצבים וילך' - בהקדמה ב')

ג. הניח ראשו על הכרית - וכשהתעורר ראה שכבר בוקר

שאלה: ראובן סיפר לחבירו בבוקר בחדר קפה - שכולל, או בשיבה - בחדר אוכל [והיו שם לפחות ג' אנשים] אל תשאל מה קרה לי - אתמול בסביבות השעה 10:00 בערב, הנחתי ראשי על הכרית או על הספה, וכשהתעוררתי ראיתי כבר בוקר - ולא התפללתי ערבית. או לא אמרתי ק"ש על המיטה. או לא אמרתי סליחות. [בהידור בחצות לילה] וכל כיו"ב. האם מותר לאותו חבר לספר כן הלאה או לא. (מקור

ב. ואם אין יכול - לכל הפחות שהמזכירה תמלא את הדו"ח ללא שמות האנשים, והוא אחר כך ימלא את השמות בעצמו. ג. ואם גם זה לא אפשרי - יכול לתת לאחר שימלא את הדו"ח כולו עם השמות. וטעם הדבר: כיון שכך זה הדרך, וידוע לאותו עובד שיש דו"ח על תפקודו לאחר תקופה מסוימת. ועל דעת כן התקבל לעבודה - ומחל על כבודו מראש. (הגרש"ז אויבך - הובא בספר נשמת אברהם, מהדו"ב, ח"ד - עמ' קלא. שו"ת ציץ אליעזר, ח"כ - סימן נב')

ו. "במבה אוסם" / "קוקה קולה" - לגלות את המרכיב המיוחד

שאלה: בלו יצוייר אם אחד מהנציגים של חברת "במבה אוסם" או חברת "קוקה קולה", הלך וסיפר לג' משגיחים [כדי שיתנו להם תעודת כשרות] את המרכיב המיוחד - אשר הם נותנים בבמבה וכן בקוקה קולה. וגילו את אוזניהם שמקפידים בדבר שלא יגלו זאת לאחרים, ואף לא לבני ביתם. האם מותר להם לספר כן לאחרים - כיון שסיפור הדברים היה בפני שלושה, או לא ואסור להם לספר. (מקור החיים - סי"ג, רמז: נכון שסיפור הדברים היה בפני ג' אנשים, אך כאן גילו במפורש שמקפידים שלא יספרו כן הלאה)

תשובה: אסור להם לספר הלאה, ויש בזה משום לשון הרע.

ז. "מסעדה" / "פלאפל" / "פיצה" - עם טעם נפלא ביותר

שאלה: גם אצל עסקים פרטיים הרי זה מצוי. ולמשל: ראובן שיש לו "מסעדה" עם טעם מיוחד - הן בסלטים, והן בבשרים, שווארמה, סטייק, וכל כיו"ב. או חנות "פלאפל" - שהכדורי פלאפל מיוחדים מאוד עם טעם נפלא. או חנות "פיצה" שיש לו טעם נפלא - הן בבצק, והן בגבינה צהובה - שיוצאת נוזלית ונשפכת ולא סתם כמו דבק, והלך אותו בעל עסק וסיפר כן לשלושה משגיחים את הסוד שבדבר, ואיזה תבלין או מרכיב מסוים הוא נותן וגילה את אוזניהם שמקפיד שלא יגלו זאת לאחרים, ואף לא לבני ביתם. האם מותר להם לספר כן לאחרים - כיון שסיפור הדברים היה בפני שלושה, או לא ואסור להם לספר. (מקור החיים - סי"ג, רמז: נכון שסיפור הדברים היה בפני ג' אנשים, אך כאן גילו במפורש שמקפידים שלא יספרו כן הלאה)

תשובה: אסור להם לספר הלאה, ויש בזה משום לשון הרע.

ח. בעל השכרת רכבים - וכל הזמן צועק על העובדים

שאלה: יש פעמים אשר בגילוי הסוד - אין בו משום נזק וצער ממש שיכול להגיע אליו, אלא רק סיבה להפר מחשבתו של בעל הסוד. ולמשל: ראובן מספר בפני ארבעה אנשים, על שמעון בעל השכרת רכבים - שלא מתייחס יפה לעובדים שתחתיו, וכל הזמן צועק עליהם. והזהירם שלא לגלות הלאה את מה שדיבר, ועברו שלושה על הציווי וגילו לאחרים. ועכשיו הרביעי רוצה גם כן לגלות מטעם שכבר נהיה "מילתא דעבידא לאיגלווי". [דבר שעתיד להתגלות] האם זה מותר או לא. (לעיל בבאר מים חיים - ס"ק טז, וכן לקמן בהל' רכילות כלל ח' - ס"ה, ובבאר מים חיים שם ס"ק-ז. שם לב: כאן לאחר שכבר עברו ג' אנשים על הציווי - הרי זה נתפרסם כבר, ואין הרביעי גורם נזק ממש אלא בגרמא וסיוע. ובעיקר מיפר מחשבתו של בעל הסוד.)

תשובה: כאן הגענו לחלק השני בגילוי הסוד - שמיפר את מחשבתו של בעל הסוד, ודבר זה אינו לשון הרע גמור, אלא איסור דרבנן חמור - וחמור הוא יותר מאבק לשון הרע ורכילות. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"א - סימן מב')

ט. דבר שהוא ב"בל יאמר" - מהו

שאלה: החפץ חיים כאן, הביא את הגמ' ביומא [ד:]: שיש דברים שיש לאסור משום "בל יאמר" - עד שיתן לו בעל הסוד רשות בפירוש לספר הלאה. סכס ובאר בקצרה איך הסביר החפץ חיים סוגיא זו. האם יש כאן איסור או רק מידה טובה בעלמא. (באר מים חיים - ס"ק כז')

תשובה: כאן הגענו לחלק השלישי בגילוי הסוד, ויש כאן שני מהלכים: א. מידה טובה - מדובר שלא יגיע לו מסיפור הדברים צער או נזק, וכל מה שאסור זה משום מידה טובה בעלמא - שצריך האדם להרגיל עצמו בכל האופנים שלא יבוא לעולם לקלקול ע"י סיפור הדברים. ב. יש כאן איסור - מדובר באופן שבעל הסוד מכניסו לביתו ביחידות, או לוקחו הצידה שאף אחד לא ישמע, ונמצא שמקפיד בדבר - והרי זה אסור אף שלא יגיע אליו שום נזק, והוא משום "בל יאמר". (וכן הלכה - כן משמע מהחפץ חיים לקמן בכלל ט' - ס"ו, שיש כאן איסור בדבר וכן פסק המג"א בסימן קנ"ו - הובא בחלקת בנימין אות עה')

י. מתווך נדל"ן - מגלה סודותיו

שאלה: מר שמשון מתווך נדל"ן ומוצלח ביותר. והנה לאחר התפילה בשטיבלך פגש את חברו ודיברו על העבודה, וסיפר מר שמשון כמה מסודותיו - איך שמדבר עם אנשים, ואיך שמוזהה דירות במחיר מציאה [אקזיט], וכל כיו"ב. האם מותר לחבר לספר זאת לחברותא ולשאר אנשים, או לא. (באר מים חיים - ס"ק כז, ויש שם שני מהלכים. רמז: סודות אלו לא גורמות צער או נזק - ולומדים זאת במקומות מסוימים, וכן לא היה סיפור הדברים ביחידות ממש אלא סיפר כן בחוץ)

תשובה: זה תלוי בשני התירוצים המובאים כאן: לתירוץ א' - הרי זה מותר, ורק יש בזה משום מידה טובה בעלמא לא לספר - והמקור משום "בל יאמר", ולתירוץ ב' - הרי זה מותר ואין בזה אף ממידה טובה, שנחשוש שיבוא לידי קלקול. [ואולי יש בזה משום דרכי צניעות לא לספר]

תחל שנה וברכותיה

כתיבה וחתימה טובה לכל בית ישראל

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
הרב יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל

אהלנו / הארץ וההלל / ארשת הגפולה:

Shemesh648@gmail.com

האלון מופיע גם באגרים: 'דרשו', 'אלפי', 'אידישע יונקל', 'ארץ יוסף'

אגרוואו: בנק הפועלים (12) סניף 766 א-1 79181